

Norbert Szalaty✉

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Południowo-zachodni obszar funkcjonalny województwa wielkopolskiego jako obszar intensywnego rozwoju rolnictwa

Streszczenie. Celem opracowania jest przybliżenie rolnictwa w Południowo-zachodnim obszarze funkcjonalnym województwa wielkopolskiego jako regionu uznanego za najlepiej rozwinięty rolniczo. W pracy wykorzystano źródła pierwotne oraz wtórne. Źródła wtórne stanowiła literatura naukowa z zakresu rozwoju lokalnego i rozwoju rolnictwa. Źródła pierwotne to wyniki badań przeprowadzonych w okresie od grudnia 2018 roku do lipca 2019 roku dotyczących m.in. inwestycji przeprowadzonych i planowanych, źródeł finansowania, czynników rozwojowych czy kierunku produkcji rolników. Na podstawie uzyskanych z badań wyników można stwierdzić, że rolnicy badanego obszaru skutecznie wykorzystali możliwości wynikające z mechanizmów wspólnej polityki rolnej (WPR). Akcesja Polski do Unii Europejskiej miała bardzo pozytywny wpływ na rozwój regionu, o czym świadczą rezultaty inwestycyjne osiągnięte w badanych podmiotach oraz pozytywne oceny integracji europejskiej formułowane przez rolników.

Słowa kluczowe: rolnictwo, obszar funkcjonalny, Południowo-Zachodni Obszar Funkcjonalny, rozwój rolnictwa

Wstęp

Historia rolnictwa ma ponad dziesięć tysięcy lat, jednak jako przełomowy uznaje się wiek XIX¹. Wówczas w wyniku postępu technicznego oraz rozwoju przemysłu miała miejsce intensyfikacja rolniczej produkcji². Ekspansji rolnictwa „(...) sprzyjały tendencje rozwojowe w całej gospodarce, a zwłaszcza szybki wzrost popytu na żywność masową, wytwarzaną w wielkiej skali. Żaden wcześniejszy model rozwoju gospodarczego nie zmienił rolnictwa bardziej niż industrializm. Nie tylko przestawił rolnictwo na nowe technolo-

¹ J. Bański: Historia rozwoju gospodarki rolnej na ziemiach polskich, Człowiek i rolnictwo, Kraków 2009, s. 34.; A. Roszkowski: Odchodzenie wsi od rolnictwa a inżynieria rolnicza, Problemy Inżynierii Rolniczej 2009, nr 17(1), s. 23.; A. Roszkowski: Energia a rolnictwo, Materiały IX Konferencji Naukowej Teoretyczne i Aplikacyjne, Problemy Inżynierii Rolniczej, Wrocław 2007, s. 261–262.

² B. Klepacki: Przesłanki zmiany roli rolnictwa w gospodarce narodowej, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, V Rolniczy Festiwal Nauki Warszawa-Brwinów 10–11.09.2008; J. Bański: Geografia rolnictwa Polski, PWE, Warszawa 2007, s. 47.

✉ norbert.szalaty@up.poznan.pl

gie, ale podniósł skalę ekonomicznie opłacalnej produkcji, zmienił struktury czynników wytwórczych i wraz z tym strukturę agrarną, wprowadził nową organizację czynników wytwórczych. Zmienił też stosunek człowieka do środowiska naturalnego „(...)”, które nie stanowiło hamulców dla industrializacji rolnictwa (...)”³. Ostatnie dwudziestolecie w istnieniu polskiego rolnictwa to okres intensywnych zmian wynikających z politycznych oraz gospodarczych wydarzeń, do których zaliczyć można m.in. transformację systemową, akcesję Polski do Unii Europejskiej, a także oddziaływanie globalizacji⁴.

Przemiany w rolnictwie doprowadziły do zmiany funkcji realizowanych przez ten sektor, które można podzielić na dwie grupy: te, które są istotne na niektórych etapach rozwoju gospodarki oraz te, które na trwałe są przypisane rolnictwu, ale zmienia się tylko sposób ich wypełnienia (np. produkcja surowców)⁵.

Obecnie na skutek oddziaływania zarówno czynników egzo-, jaki i endogenicznych cała gospodarka, w tym rolnictwo ulega nieprzerwanym zmianom. Z jednej strony rolnictwo wpływa na gospodarkę, a z drugiej strony dynamicznie rozwija się pod wpływem otoczenia⁶. Mimo że zmniejsza się znaczenie ekonomiczne rolnictwa, to nadal odgrywa ono zasadniczą rolę w rozwoju kraju⁷. Rolnictwo ma strategiczne znaczenie we wszystkich gospodarkach światowych i stanowi przedmiot zainteresowań sprawujących władze. „Znaczenie bezpieczeństwa żywnościowego było jedną z podstawowych przesłanek gospodarczych procesów integracji europejskiej, a za sprawą wprowadzonych rozwiązań Wspólnej Polityki Rolnej Wspólnot Europejskich rolnictwo w Europie otrzymało niespotykany dotychczas impuls rozwojowy. W tym samym czasie w większości krajów Europy środkowej i wschodniej, w tym także w Polsce, z racji przyjętych rozwiązań politycznych procesy przekształceń strukturalnych i rozwoju następowały zdecydowanie wolniej”⁸. W Polsce można wyróżnić regiony charakteryzujące się wyższą dynamiką zmian, z uwagi na wykorzystane w przeszłości szanse rozwoju. Celem niniejszej pracy było przybliżenie rolnictwa w Południowo-zachodnim obszarze funkcjonalnym (PZOF) województwa wielkopolskiego jako regionu uznanego za najlepiej rozwinięty rolniczo, co znalazło swoje odzwierciedlenie w delimitacji regionalnej.

³ A. Woś, J. Zegar: Rolnictwo społecznie zrównoważone, IERIGŻ, Warszawa 2002, s. 35.; M. Wigier: Model rozwoju rolnictwa polskiego w świetle efektów realizacji WPR, IERIEZ, Warszawa 2013, s. 22.

⁴ A. Nowak, T. Kijek, A. Krukowski: Polskie rolnictwo wobec wyzwań współczesności, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin 2019, s. 5.

⁵ A. Wąs, S. Małażewska: Przemiany strukturalne w rolnictwie w wybranych krajach europejskich, Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Warszawa 2012, s. 75–76.

⁶ M. Wojcieszak: Uwarunkowania rozwoju turystyki przyrodniczej na obszarach metropolitarnych i jego ekonomiczne efekty, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2017, s. 11.

⁷ M. Tomaszewski M.: Wpływ odległości od uczestników sieci na kooperację innowacyjną przedsiębiorstw przemysłu spożywczego, J. Agribus. Rural Dev. 2015, nr 2(36), s. 343–351.

⁸ N.Szalaty, W. Czubak: Agriculture in the Southwest Functional Area of Wielkopolskie voivodship, Inthercathedra, Poznań 2018, s. 390.

Materiał i metoda

Materiał źródłowy stanowiły wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2019 roku w PZO województwa wielkopolskiego. Kwestionariusz ankiety skierowano do 59 rolników prowadzących działalność na analizowanym obszarze. Zawierał on 21 pytań, które dotyczyły następujących bloków: (1) ocena czynników decydujących o rozwoju gospodarstwa, uzyskiwanych dopłat bezpośrednich; (2) inwestycje wykonane w latach 2004–2018 i planowane do 2023 roku; (3) sposób sprzedaży wytworzonych produktów rolnych; (4) wskazanie kierunku produkcji w 2004 i w 2018 roku; (5) wpływ wejścia Polski do Unii Europejskiej na wielkość parku maszynowego; (6) wyposażenie w maszyny i urządzenia; (7) wielkość gospodarstwa rolnego z podziałem na użytki własne i dzierżawne. W przypadku pytań z zastosowaniem skali Likerta, przy prezentacji wyników badań uwzględniono średnie ważone. W niniejszym artykule przedstawiono jedynie wybrane wyniki, uwzględniając specyfikę rolnictwa.

Południowo-zachodni obszar funkcjonalny województwa wielkopolskiego

Do podstawowych działów gospodarczych województwa wielkopolskiego zalicza się rolnictwo oraz przetwórstwo. Województwo wielkopolskie charakteryzuje się umiarkowanymi warunkami dla prowadzenia produkcji zwierzęcej, jak i roślinnej, to można wyodrębnić obszary o wyższej intensywności wytwarzania⁹. O ich specyfice decydują nie tylko uwarunkowania przyrodnicze¹⁰, ale też wyższa intensywność produkcji, poziom kultury rolnej, struktura gospodarstw rolnych czy też jakość kapitału ludzkiego¹¹. Rozpoznanie tych cech uwzględnia się przy delimitacji obszarów, której celem jest stworzenie mechanizmów oddziaływania i rozwiązań politycznych.

Samorząd województwa wyodrębnia obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym, określając ich granice. Jednym z nich jest PZO obejmujący tereny trzech powiatów: gostyńskiego, krotoszyńskiego, rawickiego oraz gminy Krzemieniewo o łącznej powierzchni 2191 km², co stanowi 7% powierzchni województwa. W skład PZO wchodzi 14 miast oraz 477 miejscowości wiejskich. Największymi jednostkami badanego obszaru są miasta

⁹ A. Sikorska, A. Wrzochalska, P. Chmieliński: Wspólna Polityka Rolna a zróżnicowanie regionalne polskiego rolnictwa, [w:] Przemiany strukturalne wsi i rolnictwa w wybranych krajach europejskich, Program wieloletni 2005–2009, nr 128, IERŻ-PIB, Warszawa 2009, s. 9–29;

W. Poczta, N. Bartkowiak: Regional differentiation of agriculture in Poland, J. Agribus. Rural Dev. 2012, nr 1(23), s. 95–109.

¹⁰ M. Wojcieszak: Zróżnicowanie aktywności rolników w pozyskiwaniu środków unijnych w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w województwie wielkopolskim, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, Warszawa 2014, s. 45.

¹¹ K. Firlej: Przedsiębiorczość wiejska w krajach Unii Europejskiej, Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu. Dział Informacji i Ekspertyz, Opracowania Tematyczne, OT-380, Warszawa 2003, s. 12.; A. Majchrzak, F. Wysocki F.: Ocena potencjału produkcyjnego rolnictwa w województwie wielkopolskim, Roczniki Naukowe SERiA 2007, nr 9(2), s. 217–221.

powiatowe, tj. Gostyń, Rawicz oraz Krotoszyn, w których swoją siedzibę mają instytucje istotne z punktu widzenia prowadzonej na tym obszarze rolniczej działalności¹².

Do kluczowych zasobów naturalnych decydujących o specyfice południowo-zachodniego obszaru intensywnego rolnictwa zalicza się jakość i ilość gleb. W analizowanym obszarze dominują gleby zaliczane do klas IIIa, IIIb oraz IVa, a użytki rolne stanowią 78% powierzchni terenu (65% w przypadku całego województwa)¹³. Południowo-zachodni obszar funkcjonalny charakteryzuje się sprzyjającymi warunkami dla rolniczej produkcji, czego odzwierciedleniem jest poziom wskaźników waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (w 15 gminach oscyluje na poziomie 70 pkt., przy średniej w województwie na poziomie 63 pkt.). Średnia wielkość gospodarstwa indywidualnego w analizowanym regionie wynosi 11 ha, co jest wynikiem wyższym niż średnia dla województwa (9 ha). Uzyskany wynik świadczy o prawidłowej strukturze agrarnej, w której duże znaczenie odgrywają gospodarstwa o wysokim potencjale produkcyjnym. W PZOF głównym działem gospodarki rolnej jest hodowla i chów zwierząt. O rolniczym charakterze obszaru świadczy fakt, że ponad 16% ogólnego pogłowia trzody chlewnej (w PZOF – 48 szt. na 100 ha użytków rolnych) i pogłowia bydła (w PZOF – 404 szt. na 100 ha użytków rolnych) województwa koncentruje się na wskazanym obszarze. Przestrzenne zróżnicowanie i duże znaczenie produkcji zwierzęcej potwierdza intensywność hodowli zwierząt gospodarskich, która w większości gmin (np. gmina Rawicz – 594 przeliczeniowych sztuk dużych na 100 ha UR, gmina Jutrosin – 371) była wyższa niż poziom wojewódzki (125 przeliczeniowych sztuk dużych na 100 ha UR)¹⁴.

Kolejną cechą PZOF jest wielkostadny chów zwierząt (gmina Bojanowo – 10 ferm, gmina Krzemieniewo – 8 ferm). Analizowany obszar cechuje również intensywna produkcja roślinna, stanowiąca bazę paszową dla prowadzonej hodowli i chowu zwierząt. Plony zbóż w 2015 roku na badanym obszarze wynosiły 48,7 dt/ha co było wynikiem wyższym niż w Wielkopolsce o 30% i w Polsce o 38%. W PZOF również jest wyższa produktywność ziemi (o 38% niż przeciętnie w Wielkopolsce i o 90% niż w Polsce).

„Południowo-zachodni obszar intensywnego rolnictwa to teren o wyjątkowo dużej koncentracji jednostek postępu rolniczego i instytucji z branży rolnej o strategicznym znaczeniu dla państwa. Jednym z podstawowych elementów scalających charakter obszaru intensywnego rolnictwa jest wysoka kultura rolna oraz przekazywana z pokolenia na pokolenie tradycja dobrego gospodarowania. W dużej mierze zostały one ukształtowane przez działające na tym terenie szkoły rolnicze”¹⁵.

¹² Plan Zagospodarowania Przestrzennego województwa wielkopolskiego, Poznań 2019, s. 159.

¹³ W. Poczta, B. Pepliński, A. Sadowski, W. Czubak W.: Wpływ planowanej kopalni Oczkowice na ekonomiczny, produkcyjny i społeczny potencjał rolnictwa i jego otoczenia na Południowo-Zachodni Obszar Funkcjonalny województwa wielkopolskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2017, s. 28.

¹⁴ W. Poczta, B. Pepliński, A. Sadowski, W. Czubak W., op. cit., s. 42–52.

¹⁵ Plan Zagospodarowania..., op. cit., s. 158.

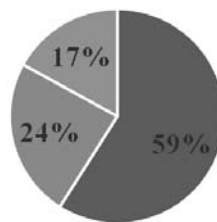
Wyniki badań

W grupie 59 ankietowanych rolników mężczyźni stanowili 85% (50 osób). Większość respondentów stanowiły osoby w przedziale wiekowym 31–50 lat (36 osób), 20 ankietowanych miało powyżej 51 lat, a trzy osoby były w wieku do 30 lat. Z badanej grupy respondentów wyższe wykształcenie deklarowało 41 osób. Pozostała część ankietowanych miała wykształcenie średnie (14 osób) oraz podstawowe (4 osoby). Wśród respondentów 64,4% (38 osób) stanowiły osoby o rolniczym wykształceniu, a 35,6% ankietowanych (21 osób) miało wykształcenie nierolnicze.

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w analizowanym obszarze jest relatywnie większa niż w województwie wielkopolskim. Osiemnaście gospodarstw posiadało powierzchnię powyżej 25 ha, powierzchnię między 15–25 ha posiada 25 gospodarstw, 16 miało powierzchnię poniżej 15 ha. Wśród wszystkich gospodarstw rolnych 45 gospodarstw zajmowało się produkcją zarówno roślinną, jak i zwierzęcą, wyłącznie produkcją roślinną zajmowało się osiem gospodarstw, wyłącznie produkcją zwierzęcą zajmowało się sześć gospodarstw. W przypadku wyposażenia w maszyny i urządzenia 36 ankietowanych gospodarstw miało dwa ciągniki rolnicze, 16 ankietowanych deklarowało posiadanie więcej niż trzech ciągników, natomiast siedem gospodarstw miało zaledwie jeden ciągnik. Wśród badanych dwie osoby deklarowały posiadanie dwóch kombajnów, 25 osób posiadało jeden kombajn, natomiast 32 osoby nie posiadały tej maszyny. Średnia wartość ciągników wśród respondentów analizowanego obszaru to około 284 tys. zł. Ponadto zapytano respondentów o ocenę wpływu wejścia Polski do UE na wyposażenie gospodarstwa w maszyny i urządzenia. Uzyskane wyniki zaprezentowano na rysunku 1.

Większość badanych (35 osób) uważała, że wejście Polski w struktury UE pozytywnie wpłynęło na wyposażenie w maszyny i urządzenia, 14 osób uważało, że akcesja Polski nie wpłynęła na stan wyposażenia, negatywnie tę sytuację oceniło 10 respondentów.

Wśród badanych osób 31 respondentów deklarowało, że w latach 2004–2018 dokonały inwestycji w postaci zakupu maszyn i urządzeń. Kwota wydatków inwestycyjnych na zakup maszyn i urządzeń była wysoka. W wartościach bezwzględnych przeciętne wydatki poniesione w latach 2004–2018 na maszyny i urządzenia wynosiły około 113 tys. zł, co w przeliczeniu na 1 ha UR przekraczało 4 tys. zł. Istotnym elementem realizacji inwestycji były źródła ich finansowania, a wśród nich znaczenie środków finansowych WPR w finansowaniu lub współfinansowaniu inwestycji. W związku z tym podzielono gospodarstwa w zależności od tego, czy źródłem finansowania były środki własne, wsparte funduszami UE oraz środki zwrotne (kredyty i leasing). Przeprowadzone analizy wskazały, że inwestycje stymulowały środki własne oraz fundusze WPR, w formie środków z II filara i dopłat bezpośrednich.

■ pozytywny ■ neutralny ■ negatywny

Rysunek 1. Wpływ wejścia Polski do UE na wyposażenia w maszyny i urządzenia (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań naukowych, $N = 59$.

Zapytano respondentów również o ocenę czynników determinujących rozwój gospodarstwa rolnego w PZOZ województwa wielkopolskiego. Dopłaty bezpośrednie uznano za najważniejszy czynnik rozwoju, ponieważ były one źródłem finansowania wielu inwestycji. Rolnicy gospodarujący w regionie intensywnego rolnictwa aktywnie i skutecznie korzystali z możliwości realizacji inwestycji współfinansowanych ze środków polityki rolnej. Wysoko oceniono również „korzystne ceny sprzedawanych produktów rolnych”, co z kolei wynikało z rozwiniętego przemysłu na tym terenie. Duże przedsiębiorstwa m.in. Cukrownia w Miejskiej Górcie, Zakłady Mięsne Mróz, OSM Gostyń, czy Pudliszki zaopatrywały swoje magazyny w surowce bezpośrednio od rolników prowadzących działalność na analizowanym obszarze. Ponadto można wnioskować, że w regionie występowania gospodarstw silnych ekonomicznie, wejście Polski do UE rodziło szanse rynkowe, skutecznie wykorzystywane przez podmioty. Najniżej z kolei oceniono otoczenie instytucjonalne, które w ocenie respondentów miało niewielki wpływ na funkcjonowanie gospodarstwa. Szczegółowe wyniki przedstawiono w tabeli 1.

Zbadano planowane inwestycje do 2023 roku oraz planowany przedmiot inwestycji. Wśród respondentów, 66% (39 osób) planowało w perspektywie kilku lat przeprowadzić inwestycje w swoim gospodarstwie, natomiast 34% nie planowało inwestycji. Najczęściej deklarowanym przedmiotem inwestycji były ciągniki i inne maszyny rolnicze wykorzystywane do produkcji rolniczej. Pokazuje to, że już mimo posiadania dobrego parku maszynowego rolnicy nadal dążą do jego ulepszenia. Jako źródło planowanych inwestycji wskazywano najczęściej środki własne oraz fundusze WPR, w formie środków z II filara. Oceny te dowodzą, że fundusze WPR odgrywają rolę stymulatora rozwoju gospodarstw rolnych.

Przeprowadzona analiza nie obejmowała analizy porównawczej z opiniami rolników z całej Wielkopolski bądź kraju, ale można przypuszczać, że możliwości rozwojowe, jakie dla rolnictwa stwarza objęcie mechanizmami WPR, doprowadzą do jeszcze szybszego, bardziej dynamicznego rozwoju regionów.

Podsumowanie

Południowo-zachodni obszar funkcjonalny cechuje się większą intensywnością produkcji i lepszymi relacjami pomiędzy czynnikami produkcji czego skutkiem jest wyższa produktywność ziemi (o 38% niż przeciętnie w Wielkopolsce i o 90% niż w Polsce). W 2015 roku średnie plony zbóż na badanym obszarze wynosiły 48,7 dt/ha i były wyższe niż w Wielkopolsce o 30% i w Polsce o 38%. Wyniki ekonomiczne, jakie osiąga rolnictwo w PZOZ, są potwierdzeniem jego wysokiego rozwoju. Mimo wysokiego poziomu rozwoju rolnictwa badanego obszaru wykazuje się wyższą niż średnią dynamikę wzrostu poziomu plonów, wzrostem przeciętnej powierzchni gospodarstw rolnych czy pogłowiem głównych gatunków zwierząt. Tym tendencjom sprzyja kultura rolna PZOZ, która ułatwia uzyskiwanie większych plonów roślin, w porównaniu do innych regionów w kraju.

Respondenci z analizowanego obszaru wykorzystali możliwości wynikające z mechanizmów WPR oraz dopłat bezpośrednich i znacząco zmodernizowali posiadany park maszy-

Tabela 1. Czynniki rozwoju gospodarstwa rolnego

Wyszczególnienie	zupelnie nieważny	nieważny	obojętny	ważny	bardzo ważny	średnia ważona ^a
Generalna poprawa dochodów	4	3	8	29	15	3,81
Otrzymanie dopłat bezpośrednich	–	1	2	33	23	4,32
Możliwość wsparcia unijnego o charakterze inwestycyjnym	1	3	10	27	18	3,98
Dostępność kredytów preferencyjnych i dodatkowo oprocentowanie kredytów	–	2	11	26	20	4,08
Możliwość skorzystania ze skupu interwencyjnego	–	4	32	19	4	3,39
Pojawienie się nowych rynków zbytu	–	2	13	29	15	3,97
Korzystne ceny sprzedawanych produktów rolnych	2	4	8	20	25	4,05
Korzystne ceny surowców do produkcji	2	3	16	21	17	3,81
Możliwość zawierania umów kontraktacyjnych	1	6	16	19	17	3,76
Dofinansowanie tworzenia grup producentów rolnych	3	8	27	17	4	3,19
Otoczenie instytucjonalne (sektor bankowy, administracja lokalna itp.)	2	15	30	11	1	2,90
Otoczenie prawne (zmiany w prawie)	6	21	23	9	0	2,59
Integracja (nieformalna) z innymi rolnikami	1	10	18	27	3	3,36
Lepsze warunki i dogodne warunki kontraktacji sprzedaży produktów rolnych	1	1	14	37	6	3,78
Rozwój przemysłu rolno-spożywczego	–	–	14	38	7	3,88
Poprawa w zakresie doradztwa rolniczego	–	–	14	38	7	3,88
Większa dostępność nowych technologii	–	2	14	33	10	3,86
Większa oferta i dostępność szkoleń dla rolników	–	2	22	33	2	3,59
Pozyskanie nowych kwalifikacji	–	7	27	25	0	3,31
Możliwość zakupu ziemi rolniczej	–	3	18	28	10	3,76
Zwiększenie dochodu z pozarolniczej działalności	–	8	18	25	8	3,56
Postęp biologiczny (nowe odmiany, rasy zwierząt itp.)	–	4	20	31	4	3,59
Ogólny rozwój gospodarczy kraju	–	2	24	29	4	3,59
Poprawa wizerunku rolnictwa i obszarów wiejskich	–	8	17	30	4	3,51

^a średnia ważona badanych cech

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań naukowych, N = 59.

nowy. W ocenie respondentów to właśnie wsparcie z mechanizmów WPR przyczyniło się do rozwoju gospodarstwa. Rolnicy deklarowali dalszą chęć inwestowania zarówno w maszyny, urządzenia, jak i zakup ziemi rolniczej. Pozytywne procesy, jakie zachodzą w regionie o najlepiej rozwiniętym rolnictwie w Wielkopolskie to z jednej strony pojawienie się

krajowego i unijnego wsparcia inwestycji, jak również zmiany rynkowe. Badania udowodniły, że skuteczne wykorzystanie w regionie środków mechanizmów WPR przyczyniało się do dynamicznych przemian w regionie i tak już znacząco rozwiniętym.

Literatura

- Bański J.: Geografia rolnictwa Polski, PWE. Warszawa, 2007.
- Bański J.: Historia rozwoju gospodarki rolnej na ziemiach polskich, Człowiek i rolnictwo, Warszawa 2009.
- Firlej K.: Przedsiębiorczość wiejska w krajach Unii Europejskiej, Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu. Dział Informacji i Ekspertyz, Opracowania Tematyczne, OT-380, Warszawa 2003.
- Klepcki B.: Przesłanki zmiany roli rolnictwa w gospodarce narodowej, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, V Rolniczy Festiwal Nauki, Warszawa-Brwinów 10–11.09.2008,
- Majchrzak A., Wysocki F.: Ocena potencjału produkcyjnego rolnictwa w województwie wielkopolskim, Roczniki Naukowe SERiA 2007, nr 9(2), s. 217–221.
- Nowak A., Kijek T., Krukowski A.: Polskie rolnictwo wobec wyzwań współczesności, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin 2019.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego województwa wielkopolskiego, Poznań 2019.
- Poczta W., Bartkowiak N.: Regional differentiation of agriculture in Poland, J. Agribus. Rural Dev. 2012, nr 1(23), s. 95–109.
- Poczta W., Pepliński B., Sadowski A., Czubak W.: Wpływ planowanej kopalni Oczkowice na ekonomiczny, produkcyjny i społeczny potencjał rolnictwa i jego otoczenia na Południowo-Zachodni Obszar Funkcjonalny województwa wielkopolskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2017.
- Roszkowski A.: Energia a rolnictwo, Materiały IX Konferencji Naukowej Teoretyczne i Aplikacyjne, Problemy Inżynierii Rolniczej, Wrocław–Polanica 2007.
- Roszkowski A.: Odchodzenie wsi od rolnictwa a inżynieria rolnicza, Problemy Inżynierii Rolniczej 2009, nr 17(1), s. 23–34.
- Sikorska, A. Wrzochalska A., Chmieliński P.: Wspólna Polityka Rolna a zróżnicowanie regionalne polskiego rolnictwa, [w:] Przemiany strukturalne wsi i rolnictwa w wybranych krajach europejskich, Program wieloletni 2005–2009, nr 128, IERGŻ-PIB, Warszawa 2009.
- Szalaty N., Czubak W.: Agriculture in the Southwest Functional Area of wielkopolskie voivodship, In-thercathedra, Poznań 2018.
- Tomaszewski M.: Wpływ odległości od uczestników sieci na kooperację innowacyjną przedsiębiorstw przemysłu spożywczego, J. Agribus. Rural Dev. 2015, nr 2(36), s. 343–351.
- Wąs A., Małazewska S.: Przemiany strukturalne w rolnictwie w wybranych krajach europejskich, Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Warszawa 2012.
- Wigier M.: Model rozwoju rolnictwa polskiego w świetle efektów realizacji WPR, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, Warszawa 2013.
- Wojcieszak M.: Zróżnicowanie aktywności rolników w pozyskiwaniu środków unijnych w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” w województwie wielkopolskim, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, Warszawa 2014.
- Wojcieszak M.: Uwarunkowania rozwoju turystyki przyrodniczej na obszarach metropolitalnych i jego ekonomiczne efekty, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2017.
- Woś A., Zegar J.: Rolnictwo społecznie zrównoważone, IERiGŻ, Warszawa 2002.

The South-West functional area of Wielkopolska voivodship as an area of intensive development of agriculture

Summary. The aim of the study is to familiarize agriculture in the Southwestern Functional Area of the Wielkopolskie Voivodship as a region recognized as the best developed for agriculture. Primary and secondary were used in the work. Secondary sources were scientific literature in the field of local development and agricultural development. Primary sources are the results of research conducted in the period from December 2018 to July 2019 regarding, among others investments carried out and planned, sources of financing, development factors or direction of farmers' production. Based on the results of the research, it can be concluded that farmers in the area under investigation have effectively used the opportunities arising from CAP mechanisms. Poland's accession to the European Union had a very positive impact on the development of the region, as evidenced by the investment results achieved in the surveyed entities and positive assessments of European integration formulated by farmers.

Key words: agriculture, functional area, Southwest Functional Area, agricultural development